

ВІДГУК

офіційного опонента **Воровки Маргарити Іванівни**

про дисертацію **Ільїної Олени Олексіївни**

«Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження та її зв'язок з науковою тематикою.

Безупинна модернізація національної системи вищої освіти в контексті розбудови нашої країни як правової й демократичної європейської держави потребує безумовного прийняття цінностей егалітарної гендерної культури, оскільки досягнення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок в усіх сферах соціального життя є частиною міжнародних зобов'язань України та важливим напрямом її інноваційних перетворень. Рівні права й можливості чоловіків і жінок указують на необхідність формування культури гендерних відносин, що характеризуються відвертістю, довірою, приязню, повагою та гуманним ставленням до представників протилежної статі. Основи культури гендерних відносин повинні закладатися ще в молодшому шкільному віці. З огляду на це, вибір теми дисертації, присвяченої формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, заслуговує на особливу увагу.

Необхідно вказати на тісний зв'язок поданої теми дисертації з державними та галузевими науковими програмами, зокрема робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» за темою «Реалізація системи фахової підготовки в умовах інноваційного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу» (державний реєстраційний номер №0117U007459).

Ступінь обґрунтованості та вірогідності наукових положень і висновків. Ознайомлення з текстом дисертації Олени Олексіївни Ільїної дає підстави розглядати її як завершене цілісне дослідження. Для досягнення заявленої мети здобувачка правомірно визначила теоретико-методологічні засади дослідження проблем формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, їх сутність та особливості; проаналізувала джерельну базу та її інформаційний потенціал; схарактеризувала методологічні засади дослідження; уточнила поняттєво-категорійний апарат дослідження; використала комплекс методів, що сприяли досягненню мети та поставлених завдань.

Зміст дисертації свідчить про глибоке володіння здобувачкою проблемами сучасної теорії та методики професійної освіти. Розділи дослідження взаємопов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу матеріалу. Роботу ілюстровано таблицями та рисунками.

Авторка опрацювала достатню кількість джерел, що відбивають різні аспекти порушеної проблеми, що сприяє репрезентативному представленню питання підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, як складного педагогічного феномену в сучасному науково-педагогічному дискурсі.

Імпонує те, що при викладі матеріалів першого розділу *«Теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів»*, дослідниця ретельно аналізує термінологічний апарат. Дисертантка удосконалила і розширила наукові уявлення щодо суті понять «гендер», «культура», «гендерна культура», що дало можливість виокремити зміст культури гендерних відносин молодших школярів як сукупності знань, форм мислення, способів діяльності, з урахуванням вікових особливостей здобувачів початкової освіти.

Дисертантка проаналізувала зміст освітньо-професійних програм із підготовки вчителів початкових класів дванадцяти педагогічних закладів вищої освіти України, що дало підстави стверджувати, що питання гендерної освіти та підготовка майбутніх фахівців до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів не представлені як програмні результати навчання, та уможливило надання об'єктивної оцінки стану вирішення окресленої педагогічної проблеми.

Розроблена дисертанткою структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів реалізується через взаємозалежні блоки: концептуально-цільовий (завдання; функції; методологічні підходи, принципи), змістовий (зміст формування готовності до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, зумовлений її компонентами), організаційний (педагогічні умови), методичний (методи, форми, засоби формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів), контрольньо-оцінний (критерії, показники та рівні готовності), результативний (очікуваний результат – необхідний рівень готовності до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів).

На високу оцінку заслуговує обґрунтування авторкою дослідження доцільності та необхідності визначення поданих педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Основою для їх визначення слугує зміст поняття готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, вимоги до якості професійної підготовки, розуміння професійної компетентності як сукупності знань, умінь, професійно важливих якостей.

Як результат, педагогічними умовами формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних

відносин у молодших школярів визначено: формування гендерної компетентності майбутніх учителів на основі інтеграції змісту навчання і гендерного виховання; забезпечення підготовки до розроблення та використання в освітньому процесі початкової школи гендерних педагогічних ігор на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктного підходу. Такі педагогічні умови цілком придатні до широкого впровадження.

Особливий науковий та практичний інтерес викликають матеріали, відображені у другому розділі – *«Експериментальна апробація педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів»*, в якому детально розкрито загальні питання організації та проведення педагогічного експерименту, представлено практичну реалізацію педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, схарактеризовано їх навчально-методичне забезпечення й педагогічний інструментарій, здійснено аналіз результатів експериментальної роботи.

Здобувачка грамотно визначила зміст критеріїв та схарактеризувала показники сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів: мотиваційного (мотивація до майбутньої професійної діяльності; мотивація щодо розвитку власної гендерної культури), змістовно-діяльнісного (знання й уміння щодо виховання культури гендерних відносин у молодших школярів), емоційно-ціннісного (система ціннісних орієнтацій щодо виховання культури гендерних відносин у молодших школярів; здатність до емпатії та толерантності), аналітико-оцінного (уміння оцінювати й аналізувати власну професійну діяльність; здатність до саморегуляції, саморозвитку з виховання культури гендерних відносин у молодших школярів).

Про ефективність здійсненого дослідження свідчать отримані результати, їх якісний та кількісний аналіз, які узагальнені в таблицях.

Вірогідність отриманих результатів доведена методами математичної статистики: коефіцієнтом кореляції r Пірсона, t -критерієм Стьюдента.

Ваговим внеском авторки є розробка та впровадження у навчальний процес комплексу педагогічних умов, які зумовлюють ефективне формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Основні положення та результати дослідження впроваджено в практику експериментальних навчальних закладів і дають підстави стверджувати, що завдання і поставлена мета дисертаційного дослідження виконані.

Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації. З огляду на визначене вище, правомірно констатувати, що **Олена Олексіївна Ільїна** *вперше* теоретично обґрунтувала, розробила й експериментально перевірила: структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, яку побудовано на основі інтеграції навчання та гендерного виховання молодших школярів; педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, а саме: формування гендерної компетентності майбутніх учителів на основі інтеграції змісту навчання і гендерного виховання; забезпечення підготовки до розроблення та використання в освітньому процесі початкової школи гендерних педагогічних ігор на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктного підходу; гендерні педагогічні ігри, що забезпечують інтеграцію навчання та виховання культури гендерних відносин у молодших школярів на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктних відносин.

Отримані у процесі виконаного дослідження результати мають практичну цінність та полягають у впровадженні педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів у практику роботи закладів загальної середньої освіти; розширенні змістового наповнення

дисциплін зі спеціальності 013 «Початкова освіта» гендерною тематикою; розробленні спецкурсу «Виховання культури гендерних відносин у молодших школярів».

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення дисертації Ільїної Олени Олексіївни висвітлено у 22 одноосібних публікаціях, зокрема в: 8 статтях у наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному закордонному виданні, 12 – у публікаціях тез у збірниках міжнародних, усеукраїнських, конференцій; 1 – авторська навчальна програма спецкурсу. Публікації повністю висвітлюють основні наукові положення дисертації, зокрема ті, які авторка виносить на захист.

При цьому суттєво, що кількість публікацій здобувачки за темою дисертації у наукових фахових виданнях України та у закордонних періодичних виданнях відповідає вимогам до робіт такого рівня; у висновках до кожного розділу роботи наведений перелік праць дисертантки, які відбивають основний зміст розділу.

Отже, кількість та обсяг наукових публікацій, їх повнота розкриття змісту дисертації відповідає чинним вимогам щодо дисертаційних праць, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна композиція дисертації, її зміст, висновки, що викладені в авторефераті, ідентичні основним положенням дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Позитивно оцінюючи виконане Оленою Олексіївною Ільїною дослідження, необхідно висловити окремі зауваження й побажання:

1. На нашу думку, у структурно-функціональній моделі варто було б віддзеркалити суб'єктів освітнього процесу формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів. Це дозволило б краще усвідомити роль та

діяльність кожної зі сторін та сприяло б чіткому розподілу завдань між учасниками цього процесу.

2. Однією з педагогічних умов, що сприяє ефективному формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних відносин у молодших школярів, на думку здобувачки, є забезпечення підготовки до розроблення та використання в освітньому процесі початкової школи гендерних педагогічних ігор на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктного підходу. На нашу думку, доцільно було б запропонувати визначення поняття «гендерна педагогічна гра» та вказати на її відмінність і переваги над педагогічними іграми взагалі.

3. Бажано було б ширше висвітлити другу педагогічну умову, а саме забезпечення підготовки до розроблення та використання в освітньому процесі початкової школи гендерних педагогічних ігор на основі суб'єкт-об'єкт-суб'єктного підходу.

4. В авторефераті та дисертації йдеться про розроблення та впровадження авторського спецкурсу «Виховання культури гендерних відносин у молодших школярів». Ймовірно, треба говорити про розроблення вибіркового освітнього компонента. Тим більше, що такий освітній компонент включено до каталогу вибірових, для спеціальності 013 «Початкова освіта» і розміщено на сайті Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

<https://drive.google.com/file/d/1OykiByxi2EUzoCbpZnelJUXIJ383eKCi/view>

5. Робота виграла б у разі надання гендерного аналізу сучасних шкільних підручників.

Натомість висловлені зауваження та побажання суттєво не знижують значущості й цінності дисертації Олени Олексіївни Ільїної, яке містить різноплановий і ретельно опрацьований здобувачкою новий теоретичний матеріал.

Загальні висновки і оцінка дисертації. Дисертацію «Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури

гендерних відносин у молодших школярів» правомірно вважати актуальним, самостійним та завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичну значущість й практичну цінність.

Дисертація відповідає пп. 9, 11–13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.) до кандидатських дисертацій, що дає підстави для присудження Ільїній Олені Олексіївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки і

педагогічної майстерності

Мелітопольського державного педагогічного

університету імені Богдана Хмельницького

М.І. Воровка

Засвідчую
Почальник відділу кадрів Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

17.03.2021р.

Т.В. Пилипчук

